

Čarlzs Kovačs

KAS IR MEDITĀCIJA?

Lekcija, nolasīta 1985. gada 30. septembrī

Kad sarunā izskan vārds „meditācija”, tad lielākā daļa sarunas dalībnieku saista to ar kādu no austrumu mācību praksēm. Un patiesi lielākā daļa cilvēku, kuri praktizē meditāciju, dara to kādā no jogas formām. Taču pastāv arī rietumniecisks jeb eiropejisks meditācijas ceļš, kas gan eksistē jau gadsimtiem, bet nav tik pazīstams, kā austrumnieciskie ceļi.

Tam ir savs pamatojums. Pirmkārt, šajā, rietumu skolā pastāv pārlicība, ka ieskats garīgajā pasaulē, kurai cilvēks grib tuvoties meditācijā, būtu nepareizs un dažiem cilvēkiem pat bīstams bez dziļām zināšanām par cilvēkbūtni un bez noteikta priekšstata par šo garīgo pasauli. Ir viena veca fabula par kādu burvja mācekli, kurš netika galā ar gariem, kurus pats bija izsaucis. Viņš zināja burvju vārdus, lai tos piesauktu, bet nezināja, kā viņus atkal padzīt. Šī fabula satur svarīgu okultu patiesību, un šī patiesība pavisam īpaši attiecas uz meditācijā atraisītajiem spēkiem.

Meditēt nozīmē strādāt ar okultiem spēkiem, par kuriem mēs parasti ļoti maz zinām. Šī iemesla dēļ Rietumu okultisma skola nekad nav reklamējusi vai tiešā veidā sevi kādam piedāvājusi. Tieši pretēji, pagājušajos gadsimtos specifiskas zināšanas tika piedāvātas simbolisku tēlu formā, kas bija saprotami tikai tiem, kuriem tie bija jāsaprot. Šodien tas tā vairs nav. Mūsu laikā meditācijas mākslai (jo te patiešām runa ir par mākslu) un pasaules uzskatam, kuram tā pieder, jātiek atklāti piedāvātiem vispārēji saprotamā valodā. Tomēr simboliskie tēli, kuri tika izmantoti pagātnē, arvien vēl var atklāt mums daudz ko par ceļu, uz kura cilvēks nostājas meditējot.

Tā, piemēram, 17. gadsimta sākumā tika publicēta grāmata, kas satur tik fantastisku stāstu, ka vidējais lasītājs to varētu uztvert kā visai mulsinošu. Taču, ja šajā stāstā aprakstītos notikumus aplūko kā iekšējās pieredzes simbolus, tad tie kļūst jēgpilni un skaidri saprotami.

Stāsts sākas Lieldienu laikā, un stāsta varonis sev sarūpē lielajiem svētkiem atbilstošu dvēseles konstitūciju, proti, viņš nododas padevības un godbijības noskaņojumam, kad pēkšņi viņa mājokli satricina stipra vētra. Tikko viņš ir attāpies no šī pārdzīvojuma, tā parādās eņģelis un nodod viņam vēstuli ar ielūgumu uz ķēniņa kāzām. Turklāt tā satur arī dīvainu brīdinājumu: Ja tu negribi cītīgi mazgāties, tev šīs kāzas nodarīs lielu kaitējumu.

Tas ir stāsta sākums. Apstāsimies šeit un padomāsim par šo īpatnējo notikumu nozīmi. Vispirms ir jānoskaidro, ko nozīmē ķēniņa un ķēniņienes kāzas, uz kurām varonis tiek ielūgts. Tas ir pirmais jautājums, uz kuru jāatrod atbilde, jo viss stāsts no sākuma līdz beigām grozās ap šīm kāzām.

Atbildi uz šo jautājumu satur definīcija, ko Rūdolfs Šteiners ir devis attiecībā uz antroposofiju: „Antroposofija ir izzīņas ceļš, kas grib vest cilvēkbūtnes garu pie pasaules visuma gara.” (GA 26)

Šī cilvēka gara savešana kopā ar pasaules garu – tās arī ir „ķēniņa un ķēniņienes kāzas”. Arī grāmatas nosaukums runā par šīm kāzām: „Kristiāna Rozenkreica ķīmiskās kāzas”. Vārds „ķīmiskās” tiek lietots, jo ķīmiskais process, kurā sajaucas divas substances, lai radītu jaunu, trešo komponenti, tiek aplūkots kā līdzība ar iekšējo procesu, kurā cilvēka gars savienojas ar pasaules garu. Vārds Kristians Rozenkreics liecina par grāmatas izcelsmi no Rozenkreiceru brālības. Ko tas nozīmē, noskaidrosies nedaudz vēlāk.

Ķēniņa kāzas – cilvēka gara savienošanās ar pasaules visuma garu ir arī Rietumu skolas meditācijas mērķis. Tas var skanēt visai abstrakti, un tas nesola nekādas personīgas priekšrocības, taču šis Rietumu skolas skolotājiem nebija nekādas vajadzības vērsties pie cilvēka dvēseles egoistiskajiem instinktiem. Tieši pretēji – un tas ved mūs pie dīvainā brīdinājuma vēstulē: pie izteiksmīga mudinājuma bieži mazgāties (burtiski: iet vannā), jo citādi kāzas var izrādīties kaitīgas. Acīmredzami „vanna” attiecas uz attīrīšanos no egoisma. Ja mēs savu egoistisko izturēšanos, kāda tā mums ir ikdienas dzīvē, paņemtu līdzī uz kāzām, kurās gaidāma savienošanās ar pasaules garu, tad notiktu viens no diviem: vai nu tiktu izdzēsts mūsu pašu identitātes pārdzīvojums, proti, pārlicība, ka „Es esmu Es”, vai parastā patmīla, kuru mēs uzskatām

par normālu egoismu, nesamērīgi pieaugtu, uzpūstos līdz lielummānijai. Bet kāda „vanna” var pasargāt mūsu no šīm briesmām? Nedz vēlēšanās būt mazāk egoistiskam, nedz ilūzija, ka mēs jau esam pilnīgi pašreizējīgi, nevarētu aizvest mūs šai ziņā tālāk uz priekšu.

Runa nav par to, lai vienā dienā izmainītu savu egoistisko dabu. Kas var aizvest mūs pareizā virzienā, tā ir piepūle modināt sevī īstu interesi par lietām, kuras sniedzas tālu pāri mūsu mazajai patībai, tālu pāri mūsu personīgajai dzīvei un tālu pāri mūsu personīgajai situācijai. Paņemsim kaut vai Rūdolfa Šteintera izklāstījumu viņa darbā „Slepenzinātnes aprises” par seno Saturnu. Tai mērā, kādā mēs patiešām spējam interesēties par šiem notikumiem, kuri laika ziņā ir tik tālu no mūsdienām un pārāki par mūsu personīgajām darišanām, mēs novēršam dvēseles spēkus no pašu interesēm un pievēršam tos pasaulei.

Kad mēs iedziļināmies lielās pasaules evolūcijas gaitā, vai arvien no jauna apbrīnojam daudzus Golgātas mistērijas aspektus, vai mūsu interesi saista domāšanas, jūtu un gribas savstarpējā saspēle – šādu fenomenu studēšana ved mūs ne tikai pie noteiktām slepenām zināšanām, bet arī sagatavo mūsu dvēseli pasaules gara pārdzīvojumam. Galu galā visas šīs lietas ir pasaules gara atklāsmes, un caur tām pasaules gars pārveido mūsu pašinteresi par pasaules interesi.

Tas nozīmē, ka šādas studijas nav vis vienkārši zināšanu uzkrāšana; tā ir iedziļināšanās tādā elementā, kam piemīt vara pārveidot mūsu raupjās, primitīvās, egoistiskās intereses. Šī ir „vanna”, par kuru tiek rakstīts vēstulē, un tajā esot jāiet, cik vien bieži iespējams. Tas ir pamatojums tam, kādēļ šajā ceļā nav meditācijas bez studijām. Meditācija vien padarīs cilvēku tikai vēl egoistiskāku nekā viņš jau ir pēc dabas.

Tagad atgriezīsimies pie šīs divvainās grāmatas sākuma. Šeit ir svarīga katra detaļa un jo īpaši paši pirmie vārdi, kuri mums saka, ka ir Lieldienu laiks un, ka varonis gatavojas tam, lai svinētu šos svētkus pareizā, t.i., godbijīgā dvēseles noskaņojumā. Spēja nodoties godbijības noskaņojumam ir nākamais nepieciešamais priekšnosacījums ceļam, kas ved uz ķēniņa kāzām. Tas ir pats pirmais priekšnosacījums, un mums, sava laika bērniem, tā trūkst visvairāk.

Neviens taču neapgalvos, ka modernā zinātne tuvojas dabai ar respektu, nemaz nerunājot par godbijību. Šī neapzinātā arogance, šī augstprātība ir cauraudusi visu mūsu attieksmi pret izzīni. Katrs domā, ka viņam ir tiesības zināt to, ko viņš grib zināt. Taču attiecībā uz garīgo pasauli tas ir citādi. Ikviens patiesa garīga atziņa – un tas ir kas pavisam cits, nekā vienkārši intelektuāli priekšstati – tiek sniegta kā žēlastības dāvana (Gnade), bet tā var tikt saņemta tikai godbijīgā dvēseles noskaņojumā.

Tādēļ arī pie meditācijas būtu jāķeras godbijīgā noskaņojumā, proti, ar sajūtu, ka, meditējot, mēs ienākam svētnīcā. Pagātnē tempļi un baznīcas bija tās vietas, kur cilvēki kultivēja godāšanas spēju, savukārt nākotnē katram būs daudz svarīgāk uzbūvēt savu iekšējo svētnīcu, uzcelt, tā teikt, tempļi paša dvēselē.

Pēc teiktā var secināt, ka šajā Rietumu ceļā meditācija nav vienkārši gara koncentrācija uz noteiktām domām, vārdiem vai simboliem; tā prasa vēl citāda veida „iekšēju disciplīnu”, kurai ir nepieciešama zināma "spirituālā higiēna".

Mūsu parastā iekšējā dzīve, mūsu parastā domāšana, jušana un griba balstās noteiktā līdzsvarā starp miesu, dvēseli un garu un ir atkarīga no tā. Šis līdzsvars ir mūsu garīgās stabilitātes pamats un tiek mums piešķirts līdz ar iedzimtības spēkiem. Mēs iemantojam no saviem priekštečiem vairāk vai mazāk izlīdzinātas attiecības starp miesu, dvēseli un garu. Taču meditācijas prakse – ja tā tiek pieņemta ilgāku laiku – paveic izmaiņas šajās attiecībās.

Uz šīm pārmaiņām cilvēciskās dabas pamatstrukturās tiek norādīts arī „Ķīmiskajās kāzās”, kad tiek stāstīts par vētru, kas satricina varoņa mājokli līdz pašiem pamatiem. Tas ir simbolisks tēls, kas attiecas uz meditācijas paveiktajām pārmaiņām. Šīs pārmaiņas notiek, lai līdzsvars, kas vispirms tika iemantots iedzimtības ceļā, tiktu aizvietots ar paša izcīnīto, kas ir mūsu pašu veikums. Tas ir „spirituālās higiēnas” mērķis, tādēļ tai jāpavada meditācijas prakse. Lūk, šajā brīdī, kad tiek pazaudēts dotais un izcīnīts paša radītais jaunais līdzsvars, mēs atrodamies uz robežas, kas atdala mūsu laiku no rozenkreiceru kustības laika.

No 14. līdz 16. gadsimtam un, pamazām vājinoties, bet tomēr vēl līdz pat 19. gadsimtam lielākajai daļai cilvēku uz Zemes patiesi piemita iedzimts, dabisks līdzsvars starp miesu, dvēseli un garu. Tas tika vienkārši

iemantots. No šīs iekšējās stabilitātes nāca arī spriedumi par to, kas ir labi, kas slikti, pareizi un nepareizi, skaisti un pretīgi, patiesi un nepatiesi. Bet kopš pēdējiem 19. gadsimta gadiem šī labvēlīgā iedzimto spēku iedarbība sāk acīmredzami izzust.

Var novērot, ka šie labie, iedzimtie spēki ar katru gadu desmitu kļūst arvien vājāki, pierādījumus tam var redzēt it visur – narkomānijas un noziedzības eskalācijā, terorismā, kas tiek izmantots kā politisks instruments, un arvien pieaugošajā cilvēku skaitā, kam nepieciešama psihiatra palīdzība. Citiem vārdiem: vētra, kas satricināja vīra mājokli minētajā stāstā, pašlaik iet cauri visai pasaulei un satricina cilvēka dabu pašos tās pamatos.

Būtu nepareizi aplūkot to visu kā nožēlas vērtu. Tajā slēpjas viscaur pozitīva jēga: tas nozīmē, ka cilvēce ir iegājusi brīvības laikmetā. Mēs kā atsevišķi cilvēki esam brīvi radīt savu iekšējo līdzsvaru. Stāstā ir iezīmēta arī perspektīva, kaut kas augstāks, labāks, kam jānāk, jo pēc vētras, kas satricina varoņa mītni, seko eņģeļa parādīšanās, kurš atnes ielūgumu uz kāzām. Šodien, mūsu laikā, mēs visi esam acināti doties uz kāzām, jo mums katram ir pienākusi vēstule no brīvības eņģeļa.

Šī situācija 15. līdz 17. gadsimtā vēl nepastāvēja, taču jau toreiz bija cilvēki, kuri zināja, ka reiz nāks šādi kritiski laiki. Tās bija personības, kuras savā attīstībā bija tikušas daudz tālāk, nekā parasto cilvēku dvēseles, bet tas, ka viņas bija sasniegušas augstāku pakāpi, nozīmēja, ka to uzdevums ir kalpot cilvēcei. Tā laika uzdevums bija sagatavot nākotnes izziņas ceļu, un tas tika sagatavots šaurā lokā - Rozenkreiceru brālībā. Šī brālība ielika pamatu „spirituālajai higiēnai”, par kuru es jau stāstīju.

Kad uzausa brīvības laikmets, kad stabilā kārtība cilvēku dvēselēs un sabiedrībā izjuka, bija pienācis laiks nodot rozenkreiceru spirituālās higiēnas mācību pasaulei. Šai ziņā Rūdolfa Šteinera grāmata „Slepenzinātne” nav kādu noslēpumainu simbolu apkopojums, bet gan okulto zināšanu attēlojums mūsdienīgā domu formā. Šajā „Slepenzinātne” ir viena nodaļa, kurā ir runa par meditāciju, kuras objekts ir melns krusts ar sarkanām rozēm. Šī nodaļa satur arī padomus spirituālās higiēnas kopšanā, kurai būtu jāpavada meditācija. Krusta tēls ar rozēm ir rozenkreiceru zīme, viņu vārds nāk no šī tēla. Kādreizējās „ezotēriskās” zināšanas („ierobežots”, domāts mazam lokam), tagad ir kļuvušas ekzotēriskas, t.i., pieejamas katram, kurš tās meklē.

Tas, ko rozenkreicieri reiz ir sagatavojuši savā ezotēriskajā lokā, un kas šodien ir ekzotērisks, ir jāsaprot vēl plašākā un dziļākā kopsakarībā. Ceļš, kas ved cilvēka garu uz savienošanos ar pasaules garu, ir īsta terapija, dziedināšana. Cilvēka gars ne vienmēr bija atšķirts no pasaules gara. Tālā pagātnē tie bija viens. Šķiršanai bija jānotiek, aizai jāizveidojas, lai cilvēks varētu iepazīt brīvības nozīmi. Bet ar šo brīvību radās arī indivīda izolētības, vientulības sajūta, kāda nebija pazīstama nevienā citā vēsturiskā periodā. Nostāties uz šī izziņas un meditācijas ceļa nozīmē cilvēkam tiekties pārvarēt šo aizū. Cilvēks tiecas pats sevi izdziedināt, lai kļūtu par dziedinošu faktoru pasaulē, lai dziedinoši iedarbotos uz pasauli. Meditēt šajā ceļā nozīmē uzmodināt sevi dziedinošo spēku.

Taču individuālais cilvēka gars, atsevišķa cilvēkbūtne nevar attīstīt dziedinošo spēku pati no sevis, tikai ar pašas piepūli vien. Tad kur tā var smelties šādu dziedinošo spēku?

Notikumi „Ķīmisko kāzu” sākumā rāda atbildi uz šo jautājumu. Tā ir maza epizode, kuru es līdz šim neesmu skāris, bet kura ir ļoti būtiska. Kad varonis saņem no eņģeļa vēstuli, viņš to neatver uzreiz. Vispirms viņš aplūko zīmogu, lai noskaidrotu, vai vēstule nākusi no pareizā avota. Viņš redz uz zīmoga krustu, uz kura ir rakstīts: „Šajā zīmē tu uzvarēsi”. Tagad viņš ir apmierināts un atver vēstuli, jo zina, ka šai vēstij ir sakars ar Kristus impulsu.

Ko mums grāmata grib pateikt ar šo detaļu, ir tas, ka ceļš, pa kuru varonis iet uz ķīmiskajām kāzām, ir kristīgais ceļš, un, ka dziedinošais spēks, kas šajā ceļā tiek meklēts, ir Kristus impulsa spēks. Tie, kuri gāja un iet šo ceļu, saprata un saprot, ka Jēzus kristīšanas brīdī Jordānā pasaules gars - Kristus, kļuva par cilvēku. Tādēļ spēks, kas var atkal savienot cilvēka garu ar pasaules garu, šis dziedinošais un samierinošais spēks nāk no Kristus būtnes, kurā cilvēka gars un pasaules gars ir viens.

Pēc šī mazā „Ķīmisko kāzu” fragmenta var redzēt, cik daudz var pateikt simbolisku tēlu valodā. Protams, šī grāmata neatbilst mūsu laikam. Visu, ko rozenkreicieri ir izteikuši noslēpumainos simbolos, Rūdolfs Šteiners ir izteicis mūsdienu valodā, ietērpis domās un idejās, kuras var saprast ikviens cilvēks. Un iemesls, kādēļ esmu norādījis uz šo veco grāmatu „Kristiāna Rozenkreicera ķīmiskās kāzas”, bija vēlme parādīt, ka

cilvēks, kurš uzsāk meditēt tā, kā Rūdolf Šteiners to ir parādījis, ieiet spirituālajā plūsmā, kas plūda jau rozenkreiceru darbā. Tas ietiecas pat vēl tālākā pagātnē, jo šīs plūsmas izcelsme un avots ir meklējams tajās dižajās dvēselēs, par kurām leģenda stāsta kā par svētā Grāla bruņiniekiem. Šī ir Rietumu tradīcija, kā jau esmu to minējis sākumā.

Šovakar esmu runājis par meditāciju savā ziņā „ārpusēji”. Nākamreiz mēģināšu sniegt jums priekšstatu par meditācijas “iekšējo pārdzīvojumu”.